

Vastaanottaja: Ympäristöministeriö

Viite: VN/27419/2020

Vantaan kaupungin lausunto Luonnon virkistyskäytön strategian luonnoksesta

Vantaan kaupunginhallitus toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Yleisesti luonnon virkistyskäytön strategiasta

Vantaan kaupunki pitää luonnon virkistyskäytön strategiatyötä tärkeänä asiana ja strategialuonnoksessa esitettyjä painotuksia ja näkökulmia oikeina ja tarpeellisina. Koronapandemia on erityisesti osoittanut lähiluonnon tarpeellisuuden ja luonnossa liikkumisen merkityksen ihmisten hyvinvoinnille. Samalla on tunnistettu entistä selkeämmin tarpeita luonnossa liikkumisen mahdollisuuksien parantamiseksi.

Luonnon virkistyskäytön strategialuonnoksessa virkistyskäytön hyötyjä tarkastellaan terveyden ja hyvinvoinnin, talouden ja työelämän, kansalaisuuden ja yhteisöllisyyden sekä ympäristön tilan ja virkistyskäytön kestävyysnäkökulmasta. Strategialuonnoksessa tuodaan hyvin esille luonnon virkistyskäytön ohjaamisessa mukana oleva laaja toimijajoukko sekä asiaan vaikuttavien lakien, strategioiden ja ohjelmien paljous.

Erityisesti maankäytön suunnittelu mahdollistaa luonnon virkistyskäytön säilyttämällä riittävät ja monipuoliset luontoalueet, myös lähiluontoalueet kuntalaisten asuin ympäristöiden läheisyydessä. Strategiassa tuodaan esiin myös luonnosta huolenpidon ja arvostuksen tarve. Luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä ei ole Suomessa saatu pysähtymään kansallisen biodiversiteettistrategian tavoitteista huolimatta. Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen tavoite ja kansalaisten oma vastuu siinä olisi hyvä tulla virkistyskäytön strategiassa selkeämmin esille.

Strategian luvuissa 1 ja 2 olisi tarpeen vielä määritellä ja selkiyttää mitä luonnolla ja lähiluonnolla strategiassa tarkoitetaan ja sisältyykö strategiaan myös muu ulkona tapahtuva virkistäytyminen ja esim. ulkoliikuntapaikat.

Strategialuonnos ottaa huomioon valtakunnallisella tasolla valtion kansallispuistot ja retkeilyalueet, joista kerätään tilastotietoa suunnitelmallisesti. Strategialuonnos kattaa myös muut ihmisten hyvinvointiin myönteisesti vaikuttavat asiat, jotka liittyvät asukkaiden arkiympäristöön ja sen merkitykseen hyvinvoinnin mahdollistajana. Näitä ovat mm. lähiluonto ja -metsät, puistot sekä muut ulkoilu- ja viheralueet. Toisin kuin kansallispuistoista, näiden alueiden vaikuttavuudesta ihmisten hyvinvointiin ei ole kerätty kansallisen tason systemaattista ja yhteneväistä tilastotietoa.

Tietoa siis tarvitaan kuntien virkistysalueiden käytöstä lisäämään ymmärrystä näiden alueiden vaikuttavuudesta osana strategian tavoitteita ja niiden toteutumista. Asiakohdassa 2.4 Luonnon virkistyskäytön resursointi, todetaankin, että luonnon virkistyskäytön kokonaiskuva on puutteellinen.

Kunnilla on myös merkittävä rooli virkistysalueiden toteuttamisessa. Asiakohdassa 2.5. todetaan, että kunnat vastaavat maankäytön suunnittelusta ja ratkaisevat kaavoituksessa mm. lähivirkistysalueiden perustamisen. Lisäksi on syytä korostaa, että kunnat myös toteuttavat virkistysalueita mm. maata hankkimalla ja toteuttamalla alueiden palveluvarustusta ja ulkoilureittejä.

Strategian sisältö on yleisen tason kuvaus. Tämän vuoksi perustettavaan koordinaatioelimeen tarvitaan kattava edustus niin kunnista, järjestöjen edustajista, asukkaista ja muista tahoista. Tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan monipuolista yhteistyötä ja vuoropuhelua.

Seuraavassa on kommentteja luvussa 5 esitettyihin strategiaan tavoitteisiin ja toimintalinjauksiin vuoteen 2030 mennessä:

STRATEGISET TAVOITTEET

Lähiluonnon saavutettavuus

Lähiluonnon saavutettavuudessa Vantaan kaupunki korostaa kuntien maankäytön suunnittelun merkitystä virkistys- ja luontoalueiden varaajana ja toteuttajana.

Kansanterveyden edistäminen

Kansanterveyden edistämisessä erityistä huomiota tulee kiinnittää lapsiin ja nuoriin. Kouluterveyskyselyn mukaan vantaalaisista nuorista selvästi aiempaa useampi kokee itsensä ahdistuneeksi ja yksinäiseksi. Toisaalta nuorten niin kuin muidenkin väestöryhmien ns. arkiliikunta on viime vuosikymmeninä vähentynyt. Lähiluonnolla on mahdollisuus tarjota perheille retkipaikkoja, lapsille paikkoja luonnossa leikkimiseen ja liikkumiseen ja nuorille viettää aikaa ystävien kanssa. Lähiluonto on erityisen tärkeä hyvinvoinnin lähde myös vähävaraisille. Luontoa tulisi myös tuoda lähemmäksi niitä ihmisiä, joiden mahdollisuudet päästä luontoon ovat rajoittuneet.

Luonnon kestävyiden vaaliminen virkistyskäytössä

Luonnon kestävyiden vaaliminen virkistyskäytössä on erittäin tärkeä ja ajankohtainen asia, joka vaatisi strategiaan enemmänkin syvyyttä.

Luonnon virkistyskäytön monimuotoisuus

Tässä korostuu huolellisen suunnittelun tarve ja alueiden luonteen ja kestäkyvyn huomioon ottaminen.

Voimavarojen ja yhteistyön varmistaminen

Yhteistyön kehittäminen on tärkeää erityisesti laajojen luontovirkistysaluekokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Vantaalla tällainen kokonaisuus on Sipoonkorven kansallispuisto ympäristöineen. Yhteistyötä tarvitaan alueen suunnittelussa, palveluvarustuksen toteuttamisessa sekä matkailu- ja virkistyspalvelujen kehittämisessä.

STRATEGIAN TOIMINTALINJAUKSET

Strategian toimintalinjauksista todetaan, että ne eivät ole yksittäisten toimenpiteiden kattava luettelo vaan kuvastavat tarvittavia lisätoimia, joihin tarvitaan panostamista, jotta vision tavoitetila voidaan saavuttaa. Osa toimintalinjoista toteuttaa useampaa strategista tavoitetta.

Jokamiehenoikeudet ja luonnossa liikkumisen ohjeistus

Vastuullisuuden korostaminen luonnossa liikkumisessa ja jokamiehenoikeuksissa on tärkeää. Luonnon kuluminen, roskaantuminen ja eläinten pesinnän häiriintyminen ovat luonnon virkistyskäytön haittapuolia, joita on pyrittävä vähentämään. Myös kansalaisten yleistä vastuuta

omasta lähiympäristöstään voisi nostaa tässä yhteydessä esiin. Luonnossa virkistäytymistä voi olla myös toiminta lähiluonnon hyväksi (esim. talkoot).

Jokamiehenoikeuksista puhuttaessa on hyvä huomioida se, että luonnonsuojelualueilla liikkumista ohjaavat alueen rauhoitussäännöt, jotka yleensä poikkeavat jokamiehenoikeuksista.

Luonnon läheisyys ja saavutettavuus

Etäällä taajamista sijaitsevien valtion ylläpitämien kansallispuistojen ohella tarvitaan myös uusia, kuntien perustamia lähiluonto- ja virkistysalueita, jotka ovat helpommin asukkaiden saavutettavissa. Näiden lähiluonto- ja viheralueiden tarve korostuu suurissa kaupungeissa ja tiivistyvässä kaupunkiasumisessa. Kansanterveyden hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta kansalaisten arkiaktiivisuutta edistävät mahdollisuus säännölliseen ja toistuvaan ulkoiluun. Erityisen tärkeäksi nousee lähiluonnon helppo saavutettavuus lasten, nuorten ja ikääntyvän väestön keskuudessa.

Kuntien maankäytön suunnittelulla on ratkaisevan suuri merkitys siihen, kuinka luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja luonnossa virkistäytymisen mahdollisuudet käytännössä toteutuvat. Myös luontoalueiden palveluvarustuksen toteutuksessa (esim. reitit ja muut rakenteet) kunnat ovat tärkeitä toimijoita.

Digitaalisuus

Kansallisen ulkoilutietopalvelun perustamisessa ja ylläpidossa tulee tiedostaa muun muassa kuntien väestörakenne ja kieliryhmät. Lähtökohtana kaikessa virkistysalueiden palvelurakenteiden kehittämisessä (digitaalinen, fyysinen, sosiaalinen) tulisi olla helppo saavutettavuus. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tietoa ulkoilupalveluista on tarjolla eri kielillä ja palvelussa huomioidaan myös käyttäjät, joilla on haasteita digitaalisten palvelujen käytössä. Aluehallintoviraston saavutettavuusvaatimukset.fi -sivuston mukaan yli miljoona suomalaista tarvitsee saavutettavampia digitaalisia palveluita. Ulkoilutietopalvelun ylläpito, päivittäminen ja tiedottaminen vaativat resursseja.

Palvelujen parantaminen

Luontoalueiden palveluvarustuksen toteutuksessa (reitit, ja muut rakenteet) kunnat tarvitsevat tukea ja juuri näille palveluille on erityisesti korona-aikana ollut paljon kysyntää. Luonnon virkistyskäyttöön rakennetut ulkoilu- ja luontoreitit saattavat kulkea useamman kunnan alueilla. Kuntien alueilla sijaitsevien yhteisten reittikokonaisuuksien huoltoon, ylläpitoon, viitoituksiin ja saavutettavuuteen tarvitaan resursseja ja yhteistyötä. Strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi tulee tiedostaa kuntien erilaiset taloudelliset tilanteet.

Yhteistyö, verkostot

Tärkeä ehdotettu toimenpide on strategiassa esitetty luonnon virkistyskäytön koordinaatioelimen perustaminen. Kuntien edustus koordinaatioelimessä on tärkeää.

Tiedolla johtaminen, tutkimuksen painopisteet

Tutkimuksen painopisteeksi olisi hyvä nostaa luonnon tutkitut hyvinvointivaikutukset terveyden parantamisessa osana sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Miten luontoa ja luontopalveluja voidaan hyödyntää ennaltaehkäisevänä palveluna terveydenhuollon asiakkaille?

Opetus- ja nuorisotoiminta

Lasten ja nuorten luontosuhteen kehittymisen kannalta on syytä korostaa strategiassa selkeämmin sitä, että lisätään ja parannetaan koulujen ja päiväkotien lähiluontoalueita.

VANTAAN KAUPUNGINHALLITUS